

פתרון הבחינה

תנ"ך

קיץ תשפ"ד, 2024, שאלון: 1262

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) היתר אחד שניתן לאדם:

- ההיתר לאכול בעלי חיים.
- ההיתר להרוג בעלי חיים.

איסור אחד שהוטל עליו:

- אסור לאכול את דם החיה
- אסור להרוג בן אדם אחר

(2) מצד אחד לבני האדם יש עליונות על בעלי החיים: "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמש האדמה..." – האדם מקבל מה' את השלטון המוחלט על בעלי החיים.

מצד אחר יש שיוויון בין בני האדם ובין בעלי החיים: "ואני הנני מקים את בריתי אתכם... ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה ובכל חית הארץ... והקמתי את בריתי אתכם..." – "אז: "ויאמר אלהים זאת אות הברית אשר אני נתן ביני ובינכם ובין כל נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם" – לאחר המבול, ה' כורת ברית עם כל האנושות העתידה להתחדש,

עם בני האדם ובעלי החיים, שלא יביא עוד מבול על האדמה. ה' מתייחס בצורה שווה אל האדם ואל בעלי החיים.

סעיף ב'

(1) שתי נקודות דמיון בין הברכה שניתנה לנח ולבניו ובין הברכה שניתנה לאדם (על התלמיד

לבסס על שני הכתובים):

- בשניהם ה' מברך את האדם בברכת פרייה ורבייה. לביסוס: "ויאמר להם... פרו ורבו ומלאו את הארץ".
- בשניהם ה' מברך אותם בשלטון על בעלי החיים. לביסוס: "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ" (פרק א'); "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים..." (פרק ט').
- בשניהם ה' מציין את המזון שהוא מתיר להם. לביסוס: "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע... ואת כל העץ אשר בו פרי זרע זרע לכם יהיה לאכלה" (פרק א'); "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה..." (פרק ט').

נקודת שוני אחת (על התלמיד לבסס על שני הכתובים):

- בפרק ט' ה' מתיר לאדם לאכול בשר בעלי חיים, לביסוס: "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל". לעומת פרק א' בו ה' מתיר לאדם לאכול מן הצומח בלבד, לביסוס: "'הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע... ואת כל העץ אשר בו פרי זרע זרע לכם יהיה לאכלה".
- בפרק ט' ה' מעניק לאדם את השלטון המוחלט על בעלי החיים, את ההיתר להרוג אותם, לביסוס: "'כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל". לעומת פרק א' בו האדם ובעלי החיים שווים במזון שלהם והאדם לא הורג בעלי חיים, לביסוס: "'הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע... לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים..." א'. "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ" (פרק א'), לעומת: "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ..." (פרק ט') – בפרק א' האדם קיבל את השלטון על בעלי החיים, אך בפרק ט' שלטון האדם על בעלי החיים הוא תוך הטלת מורא ופחד עליהם. האדם הורג את בעלי החיים.

(2) על פי דברי גרוסמן, הסיבה לשוני: בפרק א' תפקידו של האדם הראשון היה לשלוט בעולם,

וכשליט עליו לדאוג לכל נתיניו בעולם וביניהם בעלי החיים. ואם תפקידו לדאוג להם, הרי שברור הוא שלא יהרוג / יאכל אותם. אך לאחר המבול, בעקבות חטאיו של האדם, הוא איבד את תפקידו כשליט בעולם, אך יחד עם זאת האדם לא איבד את תפקידו בראש שרשרת המזון. האדם שלאחר המבול, שולט בעולם תוך הטלת פחד על בעלי החיים באמצעות תחכום ויכולתו לצוד אותם. לפי גרוסמן לא מדובר במלכות של ממש על העולם, כי מלך לא היה נוהג באופן שכוב, בפגיעה בנתיניו.

סעיף ג'

(1) שני הצדדים בברית: צד אחד – ה', צד שני – נח ובניו וכל בעלי החיים (וצאצאיהם).

כל אחד מהם אחראי לקיומו:

- נח ובניו ובעלי החיים – עליהם לפרות ולרבות ומלא את העולם, להבטיח את המשך קיום האנושות ועלי החיים בעולם.

- ה' – מבטיח שלא להביא עוד מבול על העולם שיביא להשמדת האנושות.

(2) שני התפקידים של הקשת (על התלמיד להביא ראיה לכל תפקיד ולהסבירה):

- תפקיד טקסי – הקשת נועדה לבלוט בשמים באופן חגיגי על כל צבעיה, כדי לסמל שלום בין ה' לבין בני האדם. לראיה: "והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן".

או: "והיתה הקשת בענן לזכר ברית עולם בין האלהים ובין כל נפש חיה...".

- ככלי לניהול הכעס של ה' – הקשת משמשת בדרך כלל ככלי נשק המשמש ככלי ענישה, ה' כביכול מניח את קשתו בצד כדי 'לשלוט' בכעסו. לראיה: "את קשתי נתתי (=תליתי) בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ". או: "וזכרתי את ברית אשר ביני

ובינכם ובין כל נפש חיה...". – הקשת נועדה "להזכיר" לה' 'לשלוט' על כעסו ולא

להביא מבול לשם השמדת האנושות.

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

(1) בני האדם חששן מלהתפזר בעולם כולו (הם העדיפו להישאר מאוחדים וביחד). לביסוס: "פן נפוץ על פני כל הארץ".

ה' חשש ששום דבר לא יעמוד בפני האדם ושהם יוכלו לבצע את זממם (להישאר במקום אחד ולבנות עיר ומגדל המגיע לשמים). לביסוס: "... ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות".

(2) פעולה אחת שעשו בני האדם להתמודד עם חששותיהם:

- מצאו להם מקום, בקעה בו בחרו להתיישב ביחד וכך לא התפזרו בעולם.

- החלו בבניית עיר ומגדל עצום, וכך נשאר מאוחדים ועסוקים במטרה משותפת מבלי להתפזר.

שתי פעולות שעשה ה':

- ה' בלב את שפתם של בני האדם כך שהם לא יכלו להבין זה את זה, באופן זה ה' גרם לפיזורם בעולם בקבוצות נפרדות הדוברות שפות שונות (מנע את אחדותם).

- ה' גרם לפיזורם של בני האדם על פני כל העולם ובכך מנע מהם להישאר ביחד.

סעיף ב'

(1) לפי רלב"ג מטרת בניית המגדל – להנצחת שמם של הדורות הראשונים. להקים מזכרת

שתישאר לדורות הבאים, למען יזכרו אותם. ראיה מהפסוק: "ונעשה לנו שם".

לפי הנשיא הרצוג – בניית המגדל מבטאת את חטא היוהרה של בני האדם. לדבריו, בניית

המגדל הגבוה עד לשמים מבטאת את רצונו של האדם לשים את עצמו במרכז במקום

לראות את הכלל. במקום לעסוק בפיתוח העיר ואנשיה, הם בוחרים לעבוד על בניית מגדל

גבוה שנועד להנצחת שמם, למענם. ראיה מהפסוק: "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים".

(2) ההתכנסות המתוארת בישעיה רצויה בעיני האל מפני שהיא מתארת את התכנסות כל העמים אל הר בית המקדש, כדי ללמוד את תורת האלוהים ולנהוג על פי מצוותיו.
ההתכנסות המתוארת בראשית אינה רצויה בעיני האל מפני שמטרתה מפירות את צו האלוהים. ההתכנסות של האנשות לשם בניית מגדל גבוה, מבטאת את הפרת צו ה' שעל האנושות להתפזר בעולם ואת חטא הגאווה (רצונם של בני האדם להגיע לשמים למקום משכנו של האלוהים).

סעיף ג'

(1) לפי רד"ק מדובר בחטא שבין אדם לאלוהיו. רד"ק טוען שהחטא של בני האדם בעת בניית מגדל בבל הוא למעשה הפרת צו ה'. ה' ציווה על בני האדם להתפזר בעולם כולו, אך בניגוד לצו בני האדם בחרו להתיישב במקום אחד בלבד.

לפי המדרש מדובר בחטא שבין אדם לחברו. לפי המדרש בני האדם היו עסוקים מאוד בבניית המגדל והציבו זאת בראש מטרותיהם, עד כדי כך שהתעלמו ממותם של האנשים סביבם. המדרש מתאר שהיו נוהגים לעלות את הלבנים לגובה ואם אדם היה נופל ומת, היו בוכים את נפילת הלבנה המונעת את התקדמותם בבנייה והיו מתעלמים מאובדן חיי אדם.

(2) יש הטוענים כי הפעולות של האל בעקבות הרצון לבנות את מגדל בבל הרעו לאנושות – כי לאחר שה' פיזר את בני האדם הם איבדו את אחדותם ואת יכולתם להבין זה את זה, דבר שיצר פילוג וקבוצות עמים שונות שאינן יכולות לתקשר ביניהן.

ויש הטוענים כי פעולות אלה היטיבו עם האנושות – כי ניתן לראות בפיזור האנושות על פני העולם כדבר מיטיב המאפשר את צמיחתה והתפתחותה של האנושות. או: ערבוב השפות ומניעת אחדותם של בני האדם, יכולה להביא ליצירתיות הנובעת ממחשבה שונה.

- תיתכנה תשובות נוספות להסברת כל אחת מהטענות

פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

(1) ראיה המעידה על המחויבות העמוקה של רות בתחומים שונים (על התלמיד לבחור

בשניים):

- בתחום האישי – "ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך..." – רות מתעקשת לדבוק בנעמי ולא לעזוב אותה מתוך דאגה אליה. **או**: "כי אל אשר תלכי אלך" **או**: "ובאשר תליני אלין" – רות מבהירה שהיא מתעקשת להישאר עם נעמי וללכת איתה לכל מקום שתבחר ואף לדבוק בה (לישון איתה) מתוך דאגה אישית אליה. **או**: "באשר תמותי אמות ושם אקבר".
- בתחום הלאומי – "עמך עמי" – רות נכונה להצטרף אל בני עמה של נעמי מתוך מחויבותה אליה.
- בתחום הדתי – "ואלהיך אלהי" – רות מקבלת עליה את האמונה באלוהיה של נעמי, להדגיש את מחויבותה אליה.

(2) התנהגות אנוכית של נעמי (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):

- "ותרא כי מתאמצת היא ללכת איתה ותחדל לדבר אליה" – מן הפסוק משתמע שרות הייתה צריכה לשכנע את נעמי שתתיר לה להצטרף אליה, בזמן שמטרתה של רות הייתה לדאוג לנעמי.
- "ותחדל לדבר אליה" – נעמי מפסיקה לדבר עם רות, כאילו היא מתעלמת מנוכחותה של רות הנלווית אליה מתוך דאגה אליה.
- "אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'" – נעמי נוהגת באנוכיות ומתעלמת מנוכחותה של רות כלתה שהתלוותה אליה ממואב. נעמי משיבה לנשות בית לחם, שהיא שבה לבדה בזמן שרות לצידה.

סעיף ב'

(1) אירוע בעל אופי משפטי (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):

- "ויאמר בעז לזקנים וכל העם עדים אתם". **או**: "עדים אתם היום" – יש עדים לאירוע, כפי שנהוג במשפט.
- "... כי קנית היום את כל אשר לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון מיד נעמי וגם את רות המאביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו..." – בעז מונה / מפרט את גאולתו, כפי שנהוג לציין במסמך משפטי.
- "ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים: עדים" – כל הנוכחים מאשרים את עדותם לאירוע, כנהוג בהליך משפטי.

- (2) ראיה המעידה שהנישואים התקבלו בעין יפה (על התלמיד לבחור בשניים מהגורמים):
- העם והזקנים – "ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים: עדים" – כל הנוכחים מאשרים את גאולת רות על ידי בעז.
  - או:** "יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה..." **או:** "ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם" **או:** "ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה..." – העם והזקנים מברכים את נישואי בעז לרות ואף משווים את נישואיהם לנישואי אמהות האומה וראשי שבטי ישראל.
  - ה' – "ויתן ה' לה הריון ותלד בן" – ה' רואה את הנישואים בעין יפה ומעניק להם הריון וילד.
  - נשות העיר – "ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך ה' אשר לא השבית לך גאל היום... כי כלתך אשר אהבתך ילדתו והיא טובה לך משבעה בנים" – נשות העיר מברכות את נעמי ואת נישואי בעז הגואל לרות, שבאמצעות הנישואים הביאו לגאולת נעמי ושם משפחת בעלה המת.
- תיתכנה ראיות נוספות

בין שאול לדוד

שאלה 4

סעיף א'

- (1) יש הטוענים שהצו של ה' לשמואל היה חתרני – כי ה' מצווה על שמואל להגיע לבית ישי כדי למשוח את אחד מבניו למלך תחת שאול שמולך על ישראל, כדי לערער את שלטונו. **או:** ה' מצווה על שמואל לנהוג בחשאי ולהגיע אל בית ישי במסווה של זבח בבית לחם, כדי שלא ידעו על מטרתו האמיתית.
- הדרך ששמואל ביצע את הצו הייתה חתרנית – כאשר אנשי בית לחם המופתעים פונים אל שמואל לשאול לסיבת הגעתו לעיר בית לחם, הוא אינו מספר להם את מטרתו האמיתית, אלא טוען שהגיע לזבוח זבח לה' בעיר והוא בוחר להבדיל את משפחת ישי מהעם כדי שלא ידעו שזה נועד להמלכת מלך בזמן מלכותו של אחר.
- (2) לדעתך, הגעתו של דוד לחצר שאול אינה מעשה של חתרנות: דוד הגיע אל שאול כדי לסייע לו בנגינתו בכל פעם שצלחה עליו רוח רעה. דוד לא הגיע אל חצר שאול כדי לפעול בחשאי נגדו, הוא הגיע לפי הזמנת שאול אליו. לראיה: "והיה בהיות רוח אלהים אל שאול ולקח דוד את הכנור ונגן בידו ורווח לשאול..."
- תיתכנה תשובות וראיות נוספות.

סעיף ב'

ראיות המוכיחות ששאל פעל בחתרנות נגד דוד (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):

- "ויאמר שאל אתננה לו ותהי לו למקש ותהי בו יד פלשתים..." – כאשר שאל שומע שמיכל בתו מאוהבת בדוד, הוא מחליט לנצל עובדה זו כדי לפעול בחשאי כנגד דוד ולפגוע בו. שאל נכון להציע את בתו מיכל לנישואין עם דוד, כדי שדבר זה יוביל בסוף למותו.
- "ויאמר שאל כה תאמרו לדוד אין חפץ למלך במהר כי במאה ערלות פלשתים להנקם באיבי המלך ושאל חשב להפיל את דוד ביד פלשתים" – שאל מבהיר לדוד שהוא אינו מעוניין במוהר כסף בעבור נישואי דוד לבתו מיכל והוא נכון "להסתפק" במאה ערלות פלשתים במקום זאת. למעשה, שאל קיווה שדוד לא יוכל לעמוד במשימה ושהפלשתים ימיתו אותו.
- תיתכנה ראיות נוספות.